

38. KAS JĀZINA PAR MEDĪBĀM MANĀ ĪPAŠUMĀ?

**KAS, KĀ UN KO DRĪKST MEDĪT,
MEDĪBU TIESĪBAS UN TO IZMANTOŠANA
KONFLIKTU RISINĀŠANAS KĀRTĪBA**

Tiesības medīt un medību iecirknis

Medības Latvijā reglamentē *Medību likums*¹ un tam pakārtotie normatīvie akti. Likums nosaka, ka medību tiesības pieder zemes īpašniekam. Tas nozīmē, ka bez zemes īpašnieka atļaujas nevienam nav tiesību medīt viņa īpašumā. Zemes īpašnieks tiesības medīt savā īpašumā var izmantot pats jeb, uz rakstveida līguma pamata, nodot citai personai. Noslēgtie medību tiesību nomas līgumi jāreģistrē Valsts meža dienestā (VMD). Tikai pēc tam, kad VMD līgums ir reģistrēts un pievienots medību iecirknim, šajā teritorijā drīkst uzsākt medības. Izņēmums ir nelimitētie medījamaie dzīvnieki, kurus īpašnieks pats, vai ar viņa atļauju cita persona, ir tiesīgi medīt bez medību iecirkņa reģistrēšanas.

Ja īpašnieks izvēlas reģistrēt savu medību iecirkni vai uz līguma pamata nodot medību tiesības citai personai, ir jāņem vērā, ka lielajiem medījamiem dzīvniekiem – pārnadžiem – valsts ir noteikusi minimālās medību iecirkņa platības, kurās šos dzīvniekus drīkst medīt:

- stirnai – 200 ha (ieskaitot mežu un lauksaimniecībā izmantojamo zemi);
- meža cūkai – 1000 ha (t.sk. ne mazāk kā 200 ha meža);
- staltbriežu govīm un teļiem – 1000 ha (ieskaitot tikai meža zemi);
- staltbriežu buļļiem – 2000 ha (ieskaitot tikai meža zemi);
- aļņiem – 2500 ha (ieskaitot tikai meža zemi).

Šādas minimālās medību iecirkņu platības noteiktas tādēļ, lai aizsargātu medījamo dzīvnieku populācijas un nodrošinātu to ilgtspējīgu apsaimniekošanu, ņemot vērā konkrētai sugai nepieciešamās apdzīvojamās teritorijas lielumu. Lielāki medību iecirkņi atvieglo medījamo dzīvnieku uzskaiti, medību saimniecības plānošanu un medību organizēšanu. Savukārt sīkos, sadrumstalotos medību iecirkņos nereti rodas problēmas, jo postījumus lauksaimniecībai vai mezsaimniecībai nodara dzīvnieki no piegulošajām teritorijām. Šī iemesla dēļ zemes īpašniekam, pirms veidot savu atsevišķu medību iecirkni, vēlams noskaidrot, vai platība ir pietiekama, lai organizētu medību saimniecību un kādu dzīvnieku medišanai iecirknis atbildīs. Gadījumos, ja medību iecirkņa platība ir par mazu, lai medītu kādu no pārnadžu sugām, mednieki

1 <https://likumi.lv/doc.php?id=77455>

var slēgt savstarpējus līgumus par limitēto medijamo dzīvnieku medīšanas organizēšanu blakus esošajos medību iecirkņos. Tādā gadījumā limits jeb lielākais pieļaujamais nomedīšanas apjoms tiek plānots līgumā norādītajai kopīgajai medību platībai. Arī tad, ja zemes īpašnieks ir nolēmis savas medību tiesības nodot citai personai, pirms līguma slēgšanas vēlams VMD noskaidrot, vai minētā persona varēs izveidot *Medību likuma* prasībām atbilstošu iecirkni un pilnvērtīgi tajā medīt. Pretējā gadījumā var izrādīties, ka līgums noslēgts, bet medību iecirkņa platība nav pietiekama, lai medītu kādu no pārnadžu sugām. Tas var radīt konfliktsituācijas starp zemes īpašnieku un medniekiem, gadījumos, kad medijamie dzīvnieki nodara postījumus lauksaimniecības vai mežsaimniecības platībās.

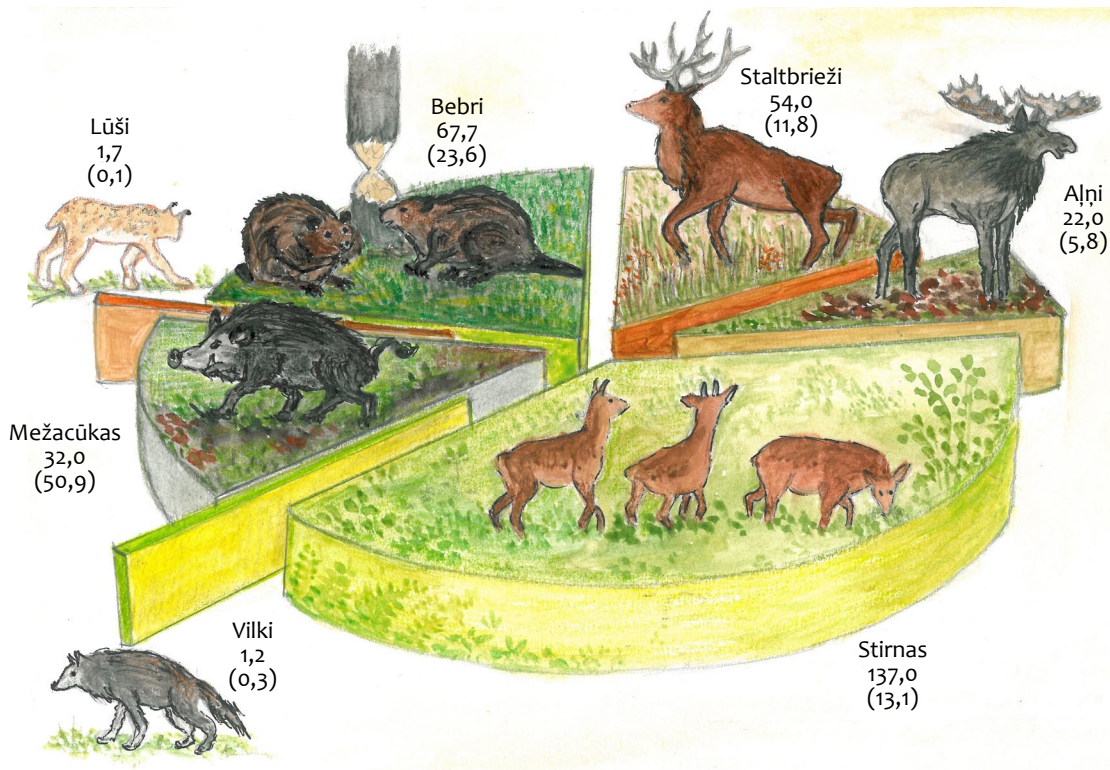
Sikos jeb nelimitētos medijamos dzīvniekus, tādus kā bebbri, lapsas, zaķi, jēnotsuņi, pīles, zosis un citi, īpašnieks pats savā īpašumā, vai ar viņa atļauju cita persona, drīkst medīt bez medību iecirkņa reģistrēšanas VMD. Tomēr jāatceras, ka gadījumos, kad zemes īpašnieks ir noslēdzis medību tiesību nomas līgumu un savas medību platības kādam iznomājis, lai medītu nelimitētos dzīvniekus, īpašniekam jāsaņem medību tiesību lietotāja piekrišanu.

Īpašniekam jāņem vērā, ka gan medīšana ar šaujamo ieročiem, gan arī medijamo dzīvnieku ķeršana ar lamatām vai slazdiem ir medības. Lai nodarbotos ar medīšanu personai Valsts meža dienestā jānokārto mednieka eksāmens un jāsaņem mednieka apliecība.

Medijamās sugas un medību termiņi

Medijamās sugas un termiņus, kādos šo sugu dzīvniekus atļauts medīt, nosaka Ministru kabineta (MK) noteikumi Nr.421 *Medību noteikumi*². Visi medijamie dzīvnieki iedalīti divās grupās – *limitētie* medijamie un *nelimitētie* medijamie dzīvnieki. Limitētiem medijamiem dzīvniekiem VMD katru gadu apstiprina lielāko pieļaujamo nomedīšanas apjomu pa medību iecirkņiem, un šo dzīvnieku medīšanai VMD ir jāsaņem medību atļauja. Limitētie medijamie dzīvnieki ir: aļņi, staltbrieži, stirnas, meža cūkas, vilki, lūši, medņi un rubeņi. Nelimitētiem medijamiem dzīvniekiem nomedīšanas apjoms netiek noteikts, un sezonas laikā mednieki ir tiesīgi šos dzīvniekus medīt bez skaita ierobežojuma.

2 <https://likumi.lv/doc.php?id=267976>

Medijamo un nomedīto (iekavās) meža dzīvnieku skaits Latvijā 2014.–2015. g.g. (tūkst. gab.).

Termiņi, kādos konkrēto sugu drīkst medīt, tiek noteikti, ņemot vērā sugas bioloģiju, populācijas stāvokli, un to, vai konkrētā suga nodara postījumus citām saimniecības nozarēm, kā arī virkni citu faktoru. Lai arī parasti medību termiņi netiek noteikti vairošanās periodā un tikmēr, kamēr mazuļiem nepieciešama mātes klātbūtne, tomēr ir vairākas sugas, kuru medības ir atļautas visu gadu. Tās ir lapsas, jent-suņi, Amerikas ūdeles, meža cūkas, mufloni, dambrieži, Sika brieži, jentoti un baibaki. Šāds medību termiņš noteikts, lai labāk varētu ierobežot dzīvniekus, kas izplata dažādas slimības (trakumsērga, kašķis), un nodara ievērojamus postījumus lauksaimniecībai, mežsaimniecībai vai citām dzīvnieku sugām, kā arī lai ierobežotu invazīvās vai Latvijas faunai neraksturīgās sugas.

Briežu dzimtas tēviņiem medību sezonas sākums parasti sakrīt ar brīdi, kad pilnībā izveidojušies un nobrieduši ragi, lai varētu iegūt šo dzīvnieku trofejas. Savukārt mātītēm un jauniešiem dzīvniekiem medību sezona visbiežāk sākas tad, kad kārtējā gada dzīvnieki ir spējīgi izdzīvot vieni paši, bez mātes atbalsta. Putnu sugām, atbilstoši Latvijai saistošajām starptautiskajām normām, medību termiņi netiek noteikti vairošanās un pavasara migrācijas periodā. Gadījumos, kad medījamie dzīvnieki nodara ievērojamus postījumus mežsaimniecībai vai lauksaimniecībai un ir veikti pasākumi šo postījumu ierobežošanai, VMD ir tiesīgs mainīt Medību noteikumus apstiprinātos medību termiņus.

Medību infrastruktūra – barotavas, torņi

Lai uzlabotu medību sekmes, kā arī drošību medību laikā, tiek veidoti medību saimniecībai nepieciešamie infrastruktūras objekti. Parasti tie ir medību torņi un podestī, šaušanas vizūras jeb “vārnu kājas”, kā arī medijamo dzīvnieku barotavas. Pirms medību infrastruktūras objektu izveides, to izvietojuma un ierīkošanas kārtību nepieciešams saskaņot ar zemes īpašnieku. Ja medību infrastruktūras izveidei nepieciešama koku izciršana, jāņem vērā noteikumi, kas to regulē.

Medijamo dzīvnieku piebarošana ir veids, kādā iespējams piesaistīt dzīvniekus noteiktai teritorijai, palīdzēt tiem brīžos, kad saviem spēkiem iegūt barību tie nespēj vai arī tās ieguve ir apgrūtināta, un veids, kā samazināt postījumus lauksaimniecības un meža kultūrām. Tai pašā laikā medijamo dzīvnieku barotavu izvietošana nepareizā vietā un laikā, kā arī nepiemērotas barības izmantošana var dzīvnieku

nodarītos postījumus palielināt. Barotavu un sāls laizītavu izveidi regulē MK noteikumi Nr.1483 *Savvaļā dzīvojošo medijamo dzīvnieku piebarošanas noteikumi*³. Piebarošanas vietas, atbilstoši šo noteikumu prasībām izvietojamas pēc tam, kad saņemta zemes īpašnieka vai tiesiskā valdītāja rakstiska piekrišana. Pārnadžu barotavas atļauts izvietot tikai tajos medību iecirkņos, kuros atļauts medīt attiecīgās sugas pārnadžus.

Bez saskaņošanas ar attiecīgā objekta zemes īpašnieku vai tiesisko valdītāju barotavas aizliegts izvietot:

- vietās, kur tās var traucēt vai ierobežot meliorācijas sistēmu darbību, zemes apstrādi, tehnikas pārvietošanos, infrastruktūras objektu uzturēšanu vai ugunsapsardzības funkciju veikšanu;
- tuvāk par 100 metriem no priežu, egļu un bērzu jaunaudzēm, kas nav sasniegušas piecu metru augstumu, un apšu jaunaudzēm, kas nav sasniegušas 10 metru augstumu, kā arī šajās audzēs;
- tuvāk par 250 metriem no lauksaimniecības kultūrām.

Barotavas aizliegts ierīkot:

- tuvāk par 250 metriem no valsts galvenajiem autoceļiem;
- tuvāk par 250 metriem no medību iecirkņa robežām bez saskaņošanas ar piegulošo platību medību tiesību lietotāju;
- pilsētu teritorijās un tuvāk par 500 metriem no tām;
- teritorijās, kuras normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā Dabas aizsardzības pārvaldes (DAP) uzturētajā valsts reģistrā ir reģistrētas kā īpaši aizsargājami biotopi un īpaši aizsargājamo sugu dzīvotnes.

Ņemot vērā Āfrikas cūku mēra izplatīšanos Latvijā un nepieciešamību samazināt meža cūku skaitu, ir noteikti arī papildus ierobežojumi meža cūku piebarošanai. Barību, izņemot sienu, skābsienu un zaru slotiņas, izvieto tā, lai barotavas konstrukcija nodrošinātu barības atrašanos vismaz viena metra augstumā virs zemes un tai nevar piekļūt mežacūkas. Ja barību nav iespējams novietot viena metra augstumā virs zemes un tai var piekļūt mežacūkas:

- barotavas izvieto tikai tajos medību iecirkņos, kuros atļauts medīt mežacūkas;
- barotavas konstrukcija nodrošina dozētu barības padevi (dozatori, mucas);
- barotavu kopējais tilpums nepārsniedz 400 litru uz 1000 hektāriem.

3 <https://likumi.lv/doc.php?id=263243>

Medijamo dzīvnieku nodarītie postījumi

Viens no galvenajiem nosacījumiem, lai ierobežotu medijamo dzīvnieku nodarītos postījumus, ir medību tiesību nomas līgums, kas noslēgts starp zemes īpašnieku un mednieku formējumu. Kā jau tika pieminēts sadaļā *Tiesības medīt un medību iecirknis*, būtiski ir, lai medību iecirkņa platība būtu pietiekami liela un tajā varētu medīt visas pārnadžu sugas. Ja medības kādā teritorijā ilgāku laiku nenotiek, dzīvnieki tur mēdz koncentrēties un ilgstoši uzturēties, kā rezultātā var pieaugt arī postījumu apjoms. Postījumus mežsaimniecībai visbiežāk nodara briežu dzimtas dzīvnieki (aļņi, staltbrieži un stirnas) un beбри.

Medijamo dzīvnieku nodarīto postījumu veidu un apjomu var ietekmēt šādi faktori:

- dzīvnieku suga;
- dzīvnieku skaits noteiktā teritorijā;
- dzīvnieku populācijas dzimuma un vecuma struktūra;
- dzīvniekiem pieejamās barības bāzes apjoms un veids;
- medijamo dzīvnieku piebarošana.

Stirnas biežāk bojā mazākus, dažus gadus vecus kociņus, staltbrieži parasti postījumus nodara tūlīt pēc iestādīšanas (priedēm) vai 5...15 gadu vecumā (priedēm, apsēm, retāk eglēm), savukārt aļņi var nodarīt postījumus gan priežu un apšu 5...15 gadus vecās jaunaudzēs, nokožot vai nolaužot galotnes, gan arī 20...40 gadus vecās apšu un eglu audzēs, nodarot stumbra mizas bojājumus. Beбри postījumus mežsaimniecībai visbiežāk nodara, aizdambējot meliorācijas sistēmas un appludinot mežaudzes.

Pieaugot dzīvnieku skaitam teritorijā, pieaug arī mežsaimniecībai nodarīto postījumu apjomi. Lielākais postījumu risks ir tad, ja teritorijā lielā skaitā sastopami visi briežu dzimtas dzīvnieki, jo šajā gadījumā izpaužas starpsugu konkurence par piemērotāko barību un šai barībai trūkstot, kaitējums tiek nodarīts pat tādām koku sugām, kurām dzīvnieku postījumi parasti nav novēroti (piemēram, bērzs).

Postījumu apjomu ietekmē arī populācijā valdošā dzimuma un vecuma struktūra. Visvairāk postījumus nodara jaunie dzīvnieki (teļi, kazlēni), jo tiem, veidojot ķermeņa masu, nepieciešams pastiprināti baroties. Tāpat postījumu apjoms lielāks ir vietās, kur mātītes ar jauna-

jiem dzīvniekiem koncentrējas baros. Šī iemesla dēļ, veidojot medību saimniecību, svarīgi ir savlaicīgi un intensīvi medīt tieši jaunos dzīvniekus.

Postījumus ir novēršami, vai to apjoms samazināms, saglabājot vai paaugstinot medijamo dzīvnieku barības bāzi. Tādēļ, veicot kopšanas cirtes, vēlams saglabāt pameža un paaugas koku un krūmu sugas (pīlādži, ozoli, kārkli), kuras netraucē galvenās jeb mērķa sugas augšanu. Tāpat, veicot kopšanas cirtes, vietās, kur ir postījumu risks, vēlams saglabāt lielāku atstājamo kociņu skaitu jaunaudzē un kopšanu veikt dažus gadus vēlāk, kad postījumu risks būs mazāks.

Medijamo dzīvnieku piebarošana, ierīkojot īpašas barotavas vai barības lauciņus, kā arī mežā izvietojot dzīvniekiem piemērotu barību var gan samazināt dzīvnieku nodarītos postījumus mežaudzei, gan tieši otrādi, tos izprovocēt. Medijamo dzīvnieku piebarošanu regulē MK noteikumi Nr.1483. Tie nosaka, ka barotavas ierīkošanai jāsaņem zemes īpašnieka rakstiska atļauja. Tāpat noteikumi paredz, ka barotavas aizliegts ierīkot priežu, egļu un apšu jaunaudzēs, kā arī līdz 100 m attālumā no tām un arī citus ierobežojumus. Jāņem vērā, ka barotavas piesaista dzīvniekus konkrētai vietai, kā arī veicina dzīvnieku ilgstošu uzturēšanos barotavu tuvumā, līdz ar to tiek apdraudētas arī tuvējās mežaudzes. Tāpat postījumu risku mežaudzēm var palielināt jaunaudzju tuvumā esošie ziemas rapša un ziemāju sējumi, kurus ziemas mēnešos ļoti labprāt apciemo staltbrieži un stirnas.

Jaunaudzju aizsardzības līdzekļi un metodes

Lai novērstu, vai samazinātu postījumu risku, iespējams pielietot dažādus jaunaudzju aizsardzības līdzekļus un metodes:

- jaunaudzju iežogošana – ir efektīvākais jaunaudzju aizsardzības paņēmieni, tomēr tas ir dārgs pasākums un prasa lielus sākotnējos ieguldījumus. Parasti žogu veido jaunaudzju ilgstošai aizsardzībai (aptuveni 10 gadus un vairāk). Būvējot žogu, jāņem vērā sugas dzīvniekiem, no kuras jaunaudzze jāaizsargā. Lai sekmīgi novērstu aļņu postījumus, žogam jābūt vismaz 2,5 m augstam. Iežogotā teritorija ir regulāri jāapseko, lai pārliecinātos, ka žogs nav bojāts. Jāņem vērā, ka gadījumā, ja dzīvnieki tomēr būs iekļuvuši iežogotajā teritorijā, postījumu apjoms var būt pat lielāks nekā

neiežogotajā teritorijā, jo var būt apgrūtināta dzīvnieku izkļūšana no iežogotās platības;

- repelenti – ķīmiskas vielas, kas ar nepatīkamu garšu vai smaku atbaida dzīvniekus. Šobrīd Latvijā pieejami un tiek izmantoti repelenti uz dzīvnieku asins bāzes (*Plantskydd*), kas atbaida dzīvniekus ar specifisko smaku, kura pārnadziem asociējas ar plēsēju klātbūtni, kā arī repelenti uz aitu tauku bāzes (*TRICO*). Tāpat izmanto repelentus, kas dzīvniekiem rada nepatīkamas garšas sajūtas. Šajos repelentos darbīgā viela visbiežāk ir kvarca smiltis, kas sajauktas ar līmvielu. Ar repelentiem (*Cervacol Extra*) apziež kociņu galotnes un sānu dzinumus, kurus paredzēts aizsargāt. Vienlaikus daļa no dzinumiem paliek neaizsargāta, tādā veidā nodrošinot dzīvniekiem barības bāzi. Līdzīgs darbības princips ir repelentiem, ar kuriem aizsargā kociņu stumbrā mizu (*Wöbra*). Arī šajā gadījumā darbīgā viela ir kvarca smiltis un līmviela. Pielietojot repelentus, jāņem vērā, ka dzīvnieki ar laiku pie tiem pierod, kā arī tas, ka, izmantojot repelentus lielās platībās, ievērojami samazinās dzīvniekiem pieejamā barības bāze, līdz ar to, postījumu apjoms var pieaugt vietās, kur aizsardzība netiek veikta vai arī var tikt bojātas pat aizsargātas audzes;
- mehāniskie aizsardzības līdzekļi, kas paredzēti individuālai kociņu aizsardzībai (dažādi cilindri, sieti, aizsargspirāles u.c.). Tie ir piemēroti izmantošanai nelielās platībās un sekmīgi aizsargā kokus no zālēdāju postījumiem, veicinot straujāku koku augšanu garumā kā arī palielinot koksnes pieaugumu un samazinot sānu dzinumu veidošanos. Šie aizsardzības līdzekļi efektīvāk izmantojami lapu koku aizsardzībai, jo tie nav tik zaraini kā skuju koki. Mehānisko aizsarglīdzekļu trūkums – nepieciešama regulāra to apsekošana un uzturēšana, lielāka izmēra sieti/caurules var būt nestabilas deformēt stumbru, pazeminot koka kvalitāti, kā arī pēc aizsargmateriāla noņemšanas vai sadalīšanās, koka stumbrs var ciest no snieglauzēm vai vējgāzēm.

Kociņu aizsardzības pasākumi pret meža zvēru postījumiem aprakstīti arī [25. nodaļā](#).

Literatūra

1. *Medību likums*. Pieņemts: 08.07.2003. Stājas spēkā: 06.08.2003.
2. *MK noteikumi Nr. 421 Medību noteikumi*. Pieņemts: 22.07.2014. Stājas spēkā: 01.08.2014.
3. *MK noteikumi Nr. 1483 Savvaļā dzīvojošo medijamo dzīvnieku piebarošanas noteikumi*. Pieņemts: 17.12.2013. Stājas spēkā: 01.01.2014.

